

Jego śmierć oznacza ogromną stratę – nie tylko z ludzkiego, lecz także z filozoficznego punktu widzenia: Giovanni Reale stanowił bowiem dla swoich niezliczonych studentów i współpracowników przykład i źródło motywacji do pracy naukowej. Do jego najbardziej charakterystycznych cech należała nie tylko bezprzykładna pracowitość, lecz także umiejętność zachęcania innych do prowadzenia badań i prac translatorskich, publikacji ich własnych dzieł oraz pism innych autorów. Mógł liczyć na zaangażowanie wielu zdolnych ludzi – w prace, za które często nie otrzymywali zapłaty – kierujących się samą wartością ich filozoficznej działalności. Realego można by porównać do uprzejmego, lecz surowego generała, który jednym skinieniem mobilizował do skrupulatnego wykonywania swoich „rozkazów”. Również osobom, nad którymi nie miał formalnie żadnej władzy, swoim magicznie skutecznym tonem rozkazu, któremu po prostu nie można było się nie podporządkować, polecał napisanie, przetłumaczenie bądź przygotowanie do druku tej czy innej książki (ja także dwukrotnie stałem się ofiarą niezwykłych zdolności przywódczych Profesora). Bez tego daru uprzejmego, a jednocześnie niezwykle efektywnego „dowodzenia” rzeszami młodych uczonych – daru, jakiego nie zdarzyło mi się zaobserwować u żadnego innego profesora – nie ukazałoby się tak wiele dzieł, które opublikowano pod jego kierunkiem i nie osiągnęłyby one tak oszałamiającej liczby wydań.

Dzięki tej umiejętności Profesor mógł również w pewnej mierze przekazać współpracownikom swój wyjątkowy styl prowadzenia badań historycznych. Reale nigdy nie prezentował wiedzy w postaci nieciekawych, trudnych do czytania tekstów, lecz nadawał swoim wywodom formę niezwykle jasną i prowokującą intelektualnie, przedstawiając je znakomitą stylistycznie włoską prozą. To właśnie zjednywało mu – co w przypadku naukowych dzieł filozoficznych zakrawa na cud – dosłownie steki tysięcy czytelników. Jego mistrzowski styl mówienia oraz ściśle z nim związany klasyczny i logiczny styl myślenia i pisanania mogą mogą stanowić wyjaśnienie faktu, że jego najobszerniejsza książka o Platonie *Per una nuova interpretazione di Platone alla luce delle „dottrine non scritte”* [„Ku nowej interpretacji Platona w świetle «niepisanych nauk»”], swoją głębią usuwająca w cień podobne dzieła, doczekała się w krótkim czasie ponad dwudziestu wydań¹. Żaden inny znany mi historyk filozofii nie potrafił wyrażać myśli z tak niezrównaną precyzją i z taką jasnością, tak pięknie, prosto i głęboko zarazem – w taki sposób, że nie tylko wąskie grono specjalistów, lecz kulturalni ludzie ze wszystkich warstw społecznych mogli czytać jego książki z pożytkiem i radością.

---

¹ Zob. G. Reale, *Per una nuova interpretazione di Platone alla luce delle „dottrine non scritte”*, Bompiani, Milano 2010 (wydanie dwudzieste drugie).